ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИ ФАОЛИЯТИ САМАРАСИНИ ОШИРИШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ

Олим Сабинович Казаков

Иқтисод фанлари номзоди, доцент,
Менежмент кафедраси,

Наманган муҳандислик-технология институти
olimkzkv@gmail.com

Илхом Махамаджанович Камолиддинов

Катта ўқитувчи,
Менежмент кафедраси,

Наманган муҳандислик-технология институти

Аннотация: Глобаллашув шароитида мамлакат иқтисодиётининг ривожланишида кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектлари муҳим ўринни эгаллайди. Мақолада иқтисодиётни глобаллашуви шароитида кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларининг ривожланиши соҳасидаги муҳим муаммолар аниқланган, шунингдек, тадбиркорлик фаолиятини янада жадалроқ ривожлантиришнинг муҳим масалалари кўриб чиқилган. Тадбиркорлик фаолияти самарасини оширишда иқтисодий ресурслардан фойдаланиш масалалари таҳлил қилинган. Иқтисодий ресурслардан самарали фойдаланиш фаолият самарадорлигини ошириш билан биргаликда, бозордаги рақобат кураши шароитида енгиб чиқиш учун муҳим замин тайёрлайди. Бу билан боғлиқ масалалар мақолада ўрганилган ва янада такомиллаштириш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Иқтисодиёт, кичик бизнес, тадбиркорлик, рақобат, самарадорлик, бошқарув фаолияти, иқтисодий ресурслар, иқтисодий салоҳият.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СУБЪЕКТАХ

Олим Сабинович Казаков

Кандидат экономических наук, доцент,
Кафедра Менеджмент,

Наманганский инженерно-технологический институт
olimkzkv@gmail.com

Илхом Махамаджанович Камолиддинов

Старший преподаватель,
Кафедра Менеджмент,

Наманганский инженерно-технологический институт

Аннотация: Субъекты малого бизнеса и предпринимательство занимает ведущее место в развитии народного хозяйства в условиях глобализации. В статье определены некоторые проблемы в области развития малого бизнеса и предпринимательство в

Иқтисод / Экономика / Economics

условиях глобализации экономики, также рассматриваются важнейшие вопросы дальнейшего развития предпринимательской деятельности. Анализированы вопросы использования экономических ресурсов в повышении эффективности предпринимательской деятельности. Эффективное использование экономическими ресурсами в условиях рыночной экономики непременно повышает эффективность деятельности, дает возможность эффективно действовать в конкуренции на рынке. В статье изучены вопросы, связанные с этими вопросами и разработаны выводы и предложения по дальнейшему совершенствованию.

Ключевые слова: Экономика, малый бизнес, предпринимательство, конкуренция, эффективность, управленческая деятельность, экономические ресурсы, экономический потенциал.

**SOME QUESTIONS OF INCREASE OF EFFICIENCY IN ACTIVITY ENTERPRISE
SUBJECTS**

Olim Sabirovich Kazakov

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of Management,
Namangan Institute of engineering and technology
olimkzkv@gmail.com

Ithom Mahamadjanovich Kamoliddinov

Senior Lecturer,
Department of Management,
Namangan Institute of Engineering and Technology

Abstract: Subjects of small-scale business and business takes a leading place in development of a national economy in the conditions of globalization. In article some problems in the field of development of small-scale business are defined and business in the conditions of economy globalization, also are considered the major questions of the further development of enterprise activity. The analysis is carried out questions of use of economic resources in increase of efficiency of enterprise activity. The effective utilization economic resources in the conditions of market economy by all means raises efficiency of activity, gives the chance to operate effectively in a competition in the market. In article, questions connected with these questions are studied and conclusions and offers on the further perfection are developed.

Keywords: Economy, small-scale business, business, a competition, efficiency, administrative activity, economic resources, economic potential.

Кириш

Турли даврларда барча
мамлакатларда тадбиркорлик
фаолиятини ривожлантириш
масалалари долзарб масалалардан
ҳисобланган. Тадбиркорлик фаолиятини

янада такомиллаштириш ва улар
фаолияти самарасини оширишда
ресурслардан оқилона фойдаланиш
иқтисодиётни глобаллашуви шароитида
янада муҳим аҳамият касб этади.
Ҳозирги даврга қадар кичик бизнес ва
тадбиркорлик фаолияти ва унда

Иқтисод / Экономика / Economics

иқтисодий ресурслардан фойдаланиш орқали самарадорликни ошириш масалалари билан мамлакатимиз ҳамда жаҳондаги кўплаб олимлар ва тадқиқотчилар шуғулланганлар.

Тадқиқот методологияси

Ушбу масалаларнинг илмий-методологик ҳамда назарий жиҳатлари буюк иқтисодчилар томонидан ўрганилган. Иқтисодчи олимлар А.Смит [4], Й.Шумпетер [5], Р.Хизрич, М.Питерс [6], Ф.Котлер [7] каби олимларнинг илмий тадқиқотларида тадбиркорлик фаолияти ўрганилган, тадқиқ этилган. Шу билан бирга, тадбиркорлик фаолиятида иқтисодий ресурслардан фойдаланиш билан боғлиқ масалалар бўйича А.О.Блинов [8], М.М.Максимцев [9], В.Я.Горфинкель [10], Е.М.Купряков, В.С.Катькало [11] каби россиялик иқтисодчи олимларнинг илмий асарларида таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Мамлакатимизда ҳам кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолияти самарадорлигини ошириш йўналишида мавжуд ресурслардан фойдаланиш бўйича С.С.Ғуломов [12], М.Р.Болтабаев [13], А.А.Хаджимуратов [14], У.В.Ғофуров [15], Ш.И.Мустафакулов [16], С.Н.Усмонов, А.Худойбердиев [17] ва бошқа олимлар илмий тадқиқотларни ўтказганлар ва ривожланиш бўйича қатор йўналишларни ишлаб чиққанлар. Ушбу олимлар ва тадқиқотчиларнинг илмий ишлари ва таклифлари иқтисодиёт ривожини таъминлашда катта таъсир кўрсатган.

Натижа ва муҳокамалар

Ушбу илмий ишлар ва тадқиқотларда ўрганилган масалалар катта самара олинишига сабаб бўлган. Шу билан биргаликда, ҳозирги вақтдаги иқтисодиётни глобаллашуви шароитида

кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолияти субъектларида иқтисодий ресурслардан фойдаланиш даражасининг пастлиги ва унга боғлиқ равишда муваффақиятга эришиш соҳасидаги қийинчиликлар мавжуд бўлиб, янада тадқиқотларни ўтказишни талаб қилмоқда. Мамлакатимизда кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолияти ҳар томонлама ривожланиб, ўз кўлами жиҳатидан кенгайиб бормоқда. Натижада мамлакат ялпи ички маҳсулотида ва ҳудудларнинг ялпи ҳудудий маҳсулотида унинг улуши ортиб бормоқда. Иқтисодиётни глобаллашув шароитида рўй берадиган турли инқирозлар таъсирини камайтириш ҳамда мамлакатлар аҳолисининг катта қисмини иш билан таъминлаш учун тадбиркорлик фаолиятини янада ривожлантириш талаб этилади. Ҳозирги вақтда мамлакатимизда кўплаб жаҳон мамлакатларида бўлгани каби кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятини жадал суръатлар билан ривожлантиришга катта эътибор қаратилмоқда. Тадбиркорликнинг турли замонавий шаклларида фойдаланиб аҳоли иш билан таъминлашга ва бозорларимизни кенг истеъмол моллари билан тўйинтиришга, экспорт салоҳиятини янада юксалтиришга ҳаракат қилинмоқда.

Мамлакатимизда кичик бизнес ва тадбиркорликни ривожлантириш мустақилликнинг ўтган йилларида кун тартибидаги муҳим масалалардан бўлиб қолмоқда. Жумладан, саноат тармоғида тадбиркорлик фаолиятини ривожлантиришга катта аҳамият қаратилмоқда. Ўтган даврда мамлакатимизнинг корхона ва ташкилотларида фаолият юритувчилар манфаатларини янада тўлиқроқ таъминлаш учун қонунчилик ва

Иқтисод / Экономика / Economics

меъорий-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш ва мустаҳкамлаш ишлари амалга оширилди, ҳудудларда уй-жой ва ижтимоий соҳа объектларини қуришни лойиҳалаштириш, аҳоли пунктларини архитектуравий режалаштиришни ташкил қилиш тизимини тубдан такомиллаштириш, қишлоқ жойларда ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмани ривожлантириш асосида қишлоқда турмуш сифатини ошириш, қишлоқ жойларида маҳаллий қурилиш материалларини ишлаб чиқаришни кенгайтириш, маҳаллий материаллардан йиғма конструкциялардан фойдаланган ҳолда индустриал ва йиғма технологияга асосланган қурилиш ишларини жорий қилиш, электр энергияси билан таъминловчи мавжуд корхоналарни реконструкция қилиш ва янгиларини қуриш ҳисобидан қишлоқни кафолатланган электр энергияси билан тўхтовсиз таъминлаш учун шароитлар яратиш, тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш, уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, имтиёзлар бериш, шаклланаётган янги мулк муносабатларни, ўрта табақа – мулкдорларнинг, тадбиркорларнинг ва ишбилармонларнинг манфаатларини таъминлашга

қаратилган тадбирларни амалга ошириш бўйича қатор фармонлар ва қарорлар қабул қилинди ва амалиётга жорий этилмоқда. Бунинг натижасида мамлакат ялпи ички маҳсулотида ва ҳудудларнинг тараққиётида тадбиркорликнинг улуши ортиб бормоқда.

1-жадвалда Наманган вилоятидаги кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолияти субъектлари томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулотлар 2017-2020 йиллар кесимида келтирилган. 2020 йил вилоятдаги кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолияти субъектлари томонидан 3498 млрд.сўмлик саноат маҳсулотлари ишлаб чиқарилди. 2020 йили жами кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолияти субъектлари томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулотларнинг 90,1 фоизини қайта ишлашга тааллуқли корхоналар томонидан ишлаб чиқарилди. Демак, вилоят иқтисодиётида кичик бизнес ва тадбиркорликнинг улуши ва бунда эса қайта ишлаш тармоқларининг улуши юқори бўлиб, улар вилоят ялпи ҳудудий маҳсулотига катта ҳисса қўшиб келмоқдалар.

1-жадвал

Наманган вилоятида кичик бизнес ва тадбиркорлик корхоналарида 2019-2020 йилларда саноат моллари ишлаб чиқариш, млрд.сўмда

№	Кўрсаткичлар номи	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил	2020 йилда 2017 йилга нисбатан, %	2020 йил жамидаги улуши, %
1	Вилоят бўйича	2 815	3 689	3 702	3 881	137	100,0
2	Қайта ишлаб чиқарувчи саноат маҳсулотлари	2 240	3 646	3 322	3 498	156	90,1

Иқтисод / Экономика / Economics

3	Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш	375	509	703	777	207	20,0
4	Ичимликлар ишлаб чиқариш	288	34	196	229	79	5,9
5	Тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш	1 022	1 358	666	762	75	19,7
6	Кийим ишлаб чиқариш	387	564	388	497	128	10,0
7	Тери ва унга тегишли маҳсулотлар ишлаб чиқариш	122	138	158	145	118	3,8

Тараққиётнинг замонавий даражасида дунёнинг кўплаб мамлакатларида, жумладан, Шарқ ва Ғарбдаги иқтисодиёти ривожланган мамлакатларда тадбиркорлик фаолияти жадал суръатларда ривожланмоқда. Ғарбий Европа мамлакатларининг кўпчилигининг ялпи миллий маҳсулотида тадбиркорлик субъектларининг улуши 70-80 фоизга чиқиб қолди. Ривожланган мамлакатлар аҳолисининг 70 фоизидан ортиқроғи кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларида фаолият кўрсатмоқда.

Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи субъектлар ва уларнинг раҳбарлари ўз фаолиятларини ривожлантириб бориш билан биргаликда, оладиган фойда миқдорини оширишга ҳаракат қиладилар. Тадбиркорлар ўзлари катта миқдорда фойда олишни кўзлаш билан бирга, ўзи фаолият кўрсатаётган мамлакат, вилоят, шаҳар ёки туман аҳолиси учун зарур бўлган маҳсулотларни ишлаб чиқаради ёки зарур ҳисобланган хизмат турларини кўрсатади, янги бозорларни юзага келишига сабаб бўлади, аҳолининг вақтинчалик иш билан банд бўлмаган қисми қисми учун янги иш жойларини яратадилар. Охир-оқибатда

мамлакат ва ҳудудлар аҳолисининг турмуш даражасини кўтаришга ва яшаш шароитини яхшилашга таъсир кўрсатади. Тадбиркорлар ўз фаолиятлари билан аҳолининг ижтимоий ёрдамга мухтож қисмига ўз ёрдамини кўрсатади. Буни 2020 йилда юзага келган пандемия шароити, Сирдарёдаги сув тошқини ва бошқа ҳолатлар кўрсатди. Тадбиркорлар томонидан ижтимоий ёрдамга мухтож аҳоли қатлами учун катта миқдорда ҳомийлик ёрдамлари кўрсатилмоқда, беморлар учун бепул дори дармонлар тарқатилмоқда, тадбиркорликнинг ривожланишидан уларнинг ўзлари ҳам, уларнинг корхона ва ташкилотларда фаолият кўрсатаётганлар ҳам, улар жойлашган ҳудуд аҳолиси ҳам манфаат кўрмоқдалар. Шу сабабли, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш 2021 йилда ҳам иқтисодиётни ривожлантиришнинг асосий устувор йўналишларидан бири сифатида қабул қилинди.

Истеъмолчилар ўзларига зарур бўлган товарлар ва хизматларни сотиб оладилар. Уларни ҳеч ким бирон-бир товарни ёки хизматни сотиб олишга мажбурлай олмайди. Товарлар ва хизматларни ишлаб чиқарувчиларнинг

Иқтисод / Экономика / Economics

эркинлик чегараси истеъмол танлови билан чекланади. Демак, тадбиркорлар ўзлари хоҳлаган товарлар ва хизматларни эмас, балки истеъмолчи хоҳлаган товар ва хизматларни ишлаб чиқаришга мажбур бўладилар. Шу билан биргаликда, тадбиркорлар халқнинг урф-одатлари ва анъаналарини ҳурмат қилиш билан унга мос бўлмаган маҳсулотларни ишлаб чиқаришдан тийилишлари, жамиятда манъ қилинган фаолият турлари билан шуғулланмасликлари керак.

Тадбиркорлик – ўзи эгалик қиладиган мулк ва ресурслар доирасида турли хатарлар, рақобат ва ноаниқликлар бўлишига қарамасдан бозор эҳтиёжларини маҳсулотлар ва хизматлар билан тўлдириш ҳамда қондиришга олиб боровчи алоҳида фаолият туридир. Бундай фаолият натижасида тадбиркор томонидан фойда олинади ёки зарар кўрилиши мумкин.

Тадбиркорлик деганда фуқароларнинг ноаниқлик шароитида ўз таваккалчиликлари ва мулкий жавобгарликлари доирасида фаолият кўрсатиб, ҳудудлар ривожланиши ва аҳоли эҳтиёжларини қондириш воситасида фойда олишга йўналтирилган мустақил фаолиятлари тушунилади. Улар ўз мулкларини ва воситаларни маълум даражада хатарли ва оқибати номаълум бўлган ҳамда таваккалга асосланган ҳолда фаолиятга сарфлайдилар ва фойда олишни кўзлайдилар. Тадбиркорлик фаолиятининг ривожланиши иқтисодий муваффақиятга эришишда юқори даражада таъсир кучига эга бўлиб, ишлаб чиқаришнинг юқори суръатларини таъминлайди. Тадбиркорлик фаолияти мамлакат иқтисодиётининг инновацион тарзда

ривожланишининг асоси ҳисобланади. Тадбиркорлик орқали янгиликлар яратилиши ва уларни ишлаб чиқаришга жорий этилиши тезлашади. Уларнинг сони ва фаолияти тури кўпайиб борган сари иқтисодиёт ривожини сезиларли даражада олға силжийди, ялпи ички маҳсулот ҳажми ортиб боради. Уларнинг фаолиятлари натижасида эҳтиёжларни қондрадиган турли маҳсулотлар яратилади, хизматлар турлари юзага чиқади.

Мамлакат иқтисодиётини ривожлантириш учун унинг ҳар бир субъектининг самарадорлиги даражасини орттиришга ҳаракат қилиш лозим. Шундай иқтисодиёт субъектларидан бири – бу тадбиркорлик фаолияти субъекти бўлиб, уни ривожлантириш мамлакат миқёсида катта самарадорликка олиб келиши мумкин. Шу сабабли, мамлакатимиз раҳбарияти бу йўналишни ривожлантиришга катта эътибор қаратмоқдалар. Тадбиркорлик фаолиятини ўрганиш уларда ижобий ўзгаришлар билан бир қаторда баъзи бир камчиликлар ҳам мавжудлигини кўрсатди. Бу камчиликларни бартараф қилиш ва фойдаланилмаётган имкониятларни ҳаракатга келтириш учун тадбиркорлик фаолиятида мавжуд иқтисодий ресурслардан фойдаланиш даражасини такомиллаштириш ва бу асосда фаолият самарасини таъминлаш муҳим аҳамиятга эгадир.

Хулоса ва тавсиялар

Ўтказилган назарий ва амалий таҳлиллар натижасида қуйидаги хулосаларга келдик:

1. Тадбиркорликни юритиш учун тўсқинлик қилаётган омиллардан энг асосийси молиявий омиллар эканлигини инобатга олиб, ўз бизнесини бошламоқчи бўлган тадбиркорлар учун

Иқтисод / Экономика / Economics

зарур миқдорда маблағ ажратишни улар даромадларини кўпайтиришга йўналтирилган сиёсат даражасига кўтариш ва шу билан тадбиркорликни ривожлантириш учун микромолиявий институтларнинг ролини ҳам ошириш мақсадга мувофиқдир.

2. Биз таҳлил қилган ҳудудда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган субъектлар томонидан ишлаб чиқариладиган миллий хунармандчилик маҳсулотлари аҳоли учун зарур ҳисобланади. Уларга бўлган талабни мунтазам равишда аниқлаш мумкин. Шундай шароитда, бу тадбиркорлик бизнесидаги ҳолатни тезликда ўнглаш лозим. Ҳом ашё етишмайди, талаб етарли эмас, фойдаланиладиган баъзи бир асбоб-ускуналар эскирганлиги ва шу сингари сабабларни кўрсатиш бугунги кунда сабаб бўлмаслиги керак деб ҳисоблаймиз. Шу каби маҳсулотларни ишлаб чиқариш мамлакатимизнинг бошқа ҳудудларида самарали фаолият кўрсатиб, катта миқдорда фойда олиб, ўзлари жойлашган ҳудуд аҳолисининг турмуш даражасининг ривожланишига катта ҳисса қўшиб келаётган вақтда ҳудуддаги баъзи бир тадбиркорлик фаолияти субъектлари ўз фаолиятларини ривожлантира олмаяптилар. Уларда фаолият олиб бораётган жамоанинг ҳар бир аъзоси тадбиркорлик фаолиятига ҳисса қўшишлари керак. Улар ҳозирги вақтдаги талабни чуқур ўргана олишлари, истеъмолчининг истагини ҳамма вақт пайқаб олиш қобилиятига эга бўлишлари лозим. Наманган вилоятидаги тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётганлар ҳолатини ўрганиш давомида уларнинг кўпчилик аъзолари, ҳатто тадбиркорлик фаолияти раҳбарлари ҳам маркетинг фаолияти тўғрисида тушунчага эга эмаслиги аён

бўлди. Бу эса улар томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулотларни сотилмасдан қолиб кетишига ёки нисбатан арзон нархларда сотилишига сабаб бўлмоқда. Натижада, тадбиркорлик фаолияти самара келтириш ўрнига зарар келтирмоқда. Улар фаолиятини ўнглаш учун салоҳиятнинг иқтисодий натижадорлигини оширишга ҳаракат қилиш лозим. Фақатгина шу йўл орқали умумий фаолият самарасини оширишга эришиш мумкин.

3. Кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларга бўлган талаб бир маромда турмайди, унинг пасайишига дуч келиш мумкин. Бу шароитда конъюнктуранинг пасайиш сабабларини таҳлил қилиш лозим ва янги мақсадли бозорлар топиш йўли билан, товар хусусиятларини ўзгартириш ёки янада самарали алоқалар (коммуникация) ўрнатиш билан товар етказиб беришни рағбатлантириш мумкинлиги аниқланади. Бу ерда тадбиркорликнинг вазифаси - пасайиб бораётган талабнинг олдини олиш учун, товарни таклиф қилишга ижодий ёндошиш лозимлигини унутмасликдир.

4. Кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларида ишлайдиган, айниқса қишлоқ жойларида уларга тегишли субъектларда ишлайдиган ходимлар учун моддий-техник таъминот бўйича хизмат кўрсатадиган ва улар томонидан тайёрланган маҳсулотларни сотишга кўмаклашадиган тузилмалар яратиш лозим.

5. Кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятида бозор фаолияти маркетинг стратегиялари асосида ривожлантиришда қуйидагиларни ҳисобга олиш керак:

- тадбиркорлик корхонасида ишлаб чиқариладиган маҳсулотларни

Иқтисод / Экономика / Economics

сотилиши мумкин бўлган бозорларни комплекс ўрганиш;

- истеъмолчиларнинг потенциал талабларини ва қондирилмаган эҳтиёжларини ўрганиб бориш;

- хом ашё ва материалларнинг рақобатбардошли ва сифатли ҳамда нисбатан арзон турларини қидириб топиш ва улардан самарали равишда фойдаланишни йўлга қўйиш;

- кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятида маркетингнинг асосий тамойилларидан фойдаланиш ва уларни ҳозирги иқтисодиётни модернизациялаш шароитига мослаштириш талаб этилади. Тадбиркорлик фаолиятида ҳозирги вақтдаги мавжуд техник-технологик янгиликларни ҳам ҳисобга олиш лозим, чунки, замонавий асбоб-ускуналардагина замонавий, рақобатбардошли ва арзон маҳсулотларни ишлаб чиқариш мумкин.

6. Ҳозирги вақтда мамлакатимизда ва хусусан, Наманган вилоятида асосан анъанавий шакллардаги тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланилмоқда. Ривожланиш ва самарали фаолият учун унинг янги, замонавий ва инновацион шакллари аниқлаш лозим. Глобаллашув шароитида тадбиркорликнинг қуйидаги шакллари билан фойдаланишни тавсия қиламиз:

1 Ахборот технологиялари бўйича хизмат кўрсатиш

2 Коммуникацион технологияларни жорий этиш ва хизмат кўрсатиш

3 Экскурсия ва таржимонлик хизматларини ташкил этиш

4 Автомобиль ва велосипедларни ижарага бериш

5 Туризм хизматларини кўрсатиш

6 Миллий хунармандчилик маҳсулотларини тайёрлаш ва сотиш

7 Қурилиш материалларини тайёрлаш ва сотиш

8 Нашриёт ишлари

9 Хорижий тилларни ўргатиш

10 Йўл белгиларини тайёрлаш ва ўрнатиш. Қоидабузарликларни аниқлайдиган турли фоторадар воситаларидан фойдаланиш.

11 Муқобил энергия манбаларини тайёрлаш ва энергия билан таъминлаш

12 Мактабгача таълим

13 Давлат хусусий шериклик асосида мактабгача таълим

14 Уй-жой қуриш ва таъмирлаш

Ушбу тавсия этилаётган тадбиркорлик фаолияти шаклларида ҳозирги вақтда талаб юқоридир. Шу сабабли, бу фаолият турларини танлаган тадбиркорлар самарали фаолиятни амалга оширадилар ва муваффақиятга эришадилар ҳамда ресурслардан самарали фойдаланишга муваффақ бўладилар.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. Тошкент, “Ўзбекистон”, 2017 йил.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 7 июндаги ПҚ-3777-сон “Ҳар бир оила - тадбиркор”

Иқтисод / Экономика / Economics

Дастурини амалга ошириш тўғрисида”ги Қарори. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.06.2018 й., 07/08/377/1325-сон.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 7 мартдаги ПҚ-4231-сонли “Худудларда аҳолини тадбиркорликка кенг жалб қилиш ва оилавий тадбиркорликни ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори.

4. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Эксмо, 2016, – 1056 с.

5. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: “Мысль”, 1982, С. 159.

6. Хизрич Р., Питерс М. Предпринимательство. – М.: 1991. – 220 с.

7. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс. / Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2007. – 656 с. ил – Парал. тит. англ.

8. Блинов А. О. Малое предпринимательство. Организационные и правовые основы деятельности. – 2-е изд. – М.: «Ось-89», 1998. – 336 с.

9. Менеджмент малого бизнеса: Учебник/ Под ред. проф. М.М.Максимцева и проф. В.Я.Горфинкеля. – М.: Вузовский учебник, 2007. – 269 с.

10. Курс предпринимательства: Учебник для вузов. / В.Я.Горфинкель, В.А.Швандар, Е.М.Купряков и др.; – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 439 с.

11. Катькало В.С., Панибратов А.Ю. Основы бизнеса: Учебник. – СПб.: Издат. дом С.-Претерб. гос. ун-та, 2006. – 290 с.

12. Ғуломов С.С. Тадбиркорлик ва кичик бизнес. – Т.: “Шарқ” нашриёт-

матбаа акциядорлик компанияси бош таҳририяти. 2002. – 365 б.

13. Болтабаев М.Р., Қосимова М.С., Эргашходжаева Ш.Ж., Ғойибназаров Б.К., Самадов А.Н., Отажонов Ш.И. Кичик бизнес ва тадбиркорлик: Ўқув қўлланма. – Т.: Иқтисодиёт, 2012. – 274 б.

14. Хаджимуратов А.А. Предпринимательство: Сущность и основные компоненты. – СПб.: Изд. Санкт-Петербургского Университета Экономики и финансов. 1995. – 73 б.

15. Ғофуров У.В. Кичик бизнесни давлат томонидан тартибга солишнинг иқтисодий механизмларини такомиллаштириш. Дисс... 08.00.13 – Тадбиркорлик ва кичик бизнес иқтисодиёти; 08.00.01 – Иқтисодиёт назарияси (иқтисодиёт фанлари) – Т.: 2017.

16. Мустафақулов Ш.И. Инвестицион муҳит жозибадорлиги: назария, методология ва амалиёт. Монография. – Т.: “Iqtisod-moliya”, 2017. – 328 б.

17. Усмонов С.Н., Додобаев Ю.Т., Худойбердиев А. Тадбиркорлик асослари. “Фарғона” нашриёти, 2000 йил. – 304 б.

18. Абдуллаев Ё., Юлдашев Ш. Малый бизнес и предпринимательство. – Т.: IQTISOD - MOLIYA, 2008. 340 с.

19. Preserving Family Values. The Changing Role of the Family Office / The Merrill Lynch, Campden Research European Single Family Office Survey 2003. L.: Campden Media, 2008.

20. Теория предпринимательства в России. По материалам «Глобального мониторинга предпринимательства». Ред.: Алимова Т.А., Чепуренко А.Ю., Образцова О.И. Москва: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2010. -267 с.

Иқтисод / Экономика / Economics

21. Catter III, J.J., Kidwell, R.E. (2014). Function, governance, and trust in successor leadership groups in family firms. *Journal of Family Business Strategy*, 5(3), 217-228. doi: 10.1016/j.jfbs.2013.06.001.

22. Chrisman, J. H., Chua, J. J., Sharma, P. (1998). Important Attributes of Successors in Family Businesses: An Exploratory Study. *Family Business Review*, 11(1), 19-34. doi: 10.1111/j.1741-6248.1998.00019.

23. Dedajanov, B. N., & Ergasheva, F. I. (2019). ISSUES OF SUPPORT AND STIMULATION OF EXPORTING ENTERPRISES AND WAYS OF THEIR ELIMINATION. Вестник Российского экономического университета им. ГВ Плеханова. Вступление. Путь в науку, (3), 92-103.

24. Ibragimovna, F. E. (2019). Innovative technologies in the formation of students' entrepreneurial skills. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 8(8), 5-9.

25. Казаков О.С. Improving the management activity of the fruit and vegetable industry. Журнал "Theoretical & Applied Science" № 12/ 2018interprises.

26. Казаков О.С. The Role of the Textile Industry in the Economy of Uzbekistan Журнал Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR) ISSN: 2249 -0892 Vol9 Issue-2, Dec -2019.

27. Nabijanovich, D. B. (2019). Issues of support and stimulation of exporting enterprises and ways of their elimination. *American Journal of Economics and Business Management*, 2(3), 44-56.

28. Xabibullayevich, U. L., Nabijanovich, B. D., & Ibragimovna, F. E. (2020). Increasing effectiveness of economic educationprocessis basis for the development of qualification of entrepreneurship. *Asian Journal of*

Multidimensional Research (AJMR), 9(3), 210-215.

29. Алиев М.Ч. "Ахборот технологиялари" ўқув қўлланмаси (ўзбек ва рус тилларида). – Тошкент: ЎзДЖТУ, 2018.

30. Kenjabayev A.T., Ikramov M.M. va boshq. Axborot- kommunikatsiya texnologiyalari: o'quv qo'llanma. – Toshkent, 2017.

31. KÄRTNER, Piret (2000): Kuulamisokuse arendamine, Tallinn, TEA Kirjastus.

Internet materiallari:

<http://:ziyonet.uz>

<http://:infocom.uz>

www.fikr.uz

www.mahoratmaktabi.uz